

FIATAL PEDAGÓGUSOK A KÖZÉLETBEN

Írta: WALDMANN JÓZSEF—VECSERNYÉS JÁNOS

Előző két tanulmányunkban [1] szocializmust építő társadalmunk követelményeiből adódóan megvizsgáltuk, hogy a tanárképzés kapcsán milyen lehetőségek állnak a főiskola rendelkezésére a társadalom támasztotta igényeknek megfelelő tanárok képzésére, hogy majd valamelyik tantestületben „mint tanárok és mint megbecsült közéleti személyiségek megállhassák helyüket”. [2]

Jelenlegi vizsgálatainkban a most már „felkészített” (30 éven aluli pedagógusokat) óvónőket, tanítókat, általános- és középiskolai tanárokat igyekszünk nyomon követni azt vizsgálva, hogy milyenek a körülményeik (beosztásuk, munkahelyük, lakáshelyzetük stb.), milyenek a művelődési körülmények, milyen az anyagi helyzetük és erkölcsi megbecsülésük.

Nem tarthatjuk véletlennek, hogy egyre több cikk, és tanulmány foglalkozik a fiatalok helyzetének tanulmányozásával, ismertetésével, hiszen az MSZMP Központi Bizottsága: A Központi Bizottság állásfoglalása ifjúságpolitikai kérdésekben címmel felhívta a figyelmet e kérdés fontosságára: „A párt Központi Bizottsága felkéri minden társadalmi szervezet központi irányító testületét, adjanak megfelelő támogatást jelen határozata végrehajtásához, és saját szervezeteik tennivalóinak összegezésére a határozat alapján készítsenek külön munkaprogramot.” [3] Tudjuk, hogy ezek a fiatalok az ezredforduló táján a közéletnek, s ezen belül a pedagógusok a közművelődésnek még aktív részvevői, egyesek éppen irányítói, vezetői lesznek. Ezért senki számára nem lehet közömbös: „milyen lesz a következő évtizedek magyar értelmisége, hogy alakulnak élet- és munkaviszonyai, hogyan formálódik olyan értelmiséggé, amely eleget tud tenni a technikai- és tudományos forradalom által is felgyorsított fejlődés követelményeinek.” [4]

Mi itt közéleten azt az emberi tevékenységet értjük, amely egy-egy lakott helység, vagy körzet (megye, járás, város, kerület, falu, tanyakörzet stb.) társadalmi-közművelődéspolitikai életével, annak irányításával, vagy abban való részvétellel kapcsolatos.

Alapvető vizsgálati módszerünk a kérdőívesfelvétel volt, amelyet 1969/70 telén kezdtünk. Tanulmányunkhoz az idevonatkozó párt-, szakszervezeti-, művelődésügyi megyebizottságok, járási-, városi-, intézményi bizottságok jelentéseit használtuk fel, és saját megfigyeléseinkből adódó ismereteinkre és tapasztalatainkra is támaszkodtunk.

A vizsgálat nem terjedt ki a megye és Szeged valamennyi fiatal pedagógusára, csupán 25%-ra. A kérdőíveket a legkülönbözőbb iskolákhoz igyekeztünk eljuttatni a megye tanyai iskoláitól a perifériális kisközségektől a nagyközség címet és jogot kapott községeken át a városi peremkerületi iskoláktól a szegedi „belvárosi” iskolákig. Szem előtt tartottuk, hogy minden fajta oktatási intézmény fiatal pedagógusai

kapjanak kérdőívet, s ezért 11 óvodába, 30 általános iskolába, 7 általános iskolai napközitthonba, 3 diákotthonba, 4 gimnáziumba, 3 szakiskolába, 3 középiskolai kollégiumba juttattuk el a kérdőíveket. Eljárásunk további részének a kivitelezéséhez kértük a Csongrád megyei Pedagógus Szakszervezet Megyei Bizottságának a hathatós támogatását, annál is inkább, mert a megyei bizottság részére is készült egy jelentés. Így a kérdőíveket a járási, városi, intézményi pedagógus szakszervezeti bizottságok titkárai és a megyei bizottság tagjai — alapos eligazítás, megbeszélés után — személyesen vitték az iskolákhoz és az oktatási intézményekhez, s az igazgatóval és a szakszervezeti bizalmikkal megbeszéltek a vizsgálat célját, a kérdőív kitöltésének módját stb. Az öszinte válaszadás kedvéért lehetővé tettük, hogy aláírás nélkül küldhetik vissza a kérdőíveket, sőt mindenki kapott egy hozzánk címezett borítékot, hogy azt személyesen, minden közvetítés nélkül lezárhassa és eljuttathassa a címzettnek.

A kérdőív összeállításához a KISZ Csongrád megyei Bizottsága által a fiatal diplomások társadalmi és közéleti tevékenységéről készített ívet vettük alapul, s azt kiegészítettük speciális, a pedagógusok körülményeire vonatkozó kérdésekkel. A felméréshez 300 kérdőívet adtunk ki, ebből üresen érkezett 54 ív, semmitmondó 14 ív, felhasználható 232 ív.

1. Személyi adatok

I. kimutatás

	Óvónő	Tanító	Ált. isk. tanár	Középisk. tanár	Össz.	%
1. Nem						
a) nő	20	49	82	35	186	80,2
b) férfi	—	5	23	18	46	19,8
c) összesen	20	54	105	53	232	100,0
2. Családi állapot						
a) hajadon	5	7	16	18	46	27,7
b) férjezett	14	40	64	17	135	72,3
a) nőtlen	—	—	8	6	14	30,5
b) nős	—	5	14	12	31	69,5
a) elvált	1	2	3	—	—	—
Gyermekek száma						
a) egy sem	2	11	31	9	53	—
b) egy gyermek	9	20	25	15	69	—
c) két gyermek	2	4	15	2	23	—
d) három gyermek	—	2	2	—	4	—
3. Lakhely						
a) tanya	—	2	—	2	4	1,8
b) falu	7	17	32	4	60	25,8
c) város	13	35	73	47	168	72,4

Első következtetésünk, hogy a nemek szerinti megoszlás igazolja azt a régen megállapított tényt, hogy a pedagógus pálya elnőiesedik. Ezt az arányt tükrözik egyébként a tanítóképzők, tanárképzők és az egyetemi bölcsészkarok hallgatói is. Az óvónőket leszámítva a tanítóknál kb. 90%—10%, az általános iskolai tanároknál 80%—20%, a középiskolai tanároknál 66%—34% az arány a nők javára. A családi állapot c. részt azzal kell kiegészítenünk, hogy egyetlen óvónőnek sincs pedagógus

férje. A férfiek között 15-nek csupán általános iskolai végzettsége van. A férjezettek és a nők együttesen csupán 149 házasságot, azaz családot jelentenek és ebben a 149 családban mindössze 127 gyermek van. Az 53 gyermek nélküli házsnak csupán egy része fiatal, ahol gyermek még remélhető. Tehát e téren a helyzet egyáltalán nem megnyugtató, ugyanakkor némi vigasztalást jelenthet a válások viszonylag csekély volta. A lakhelynél az a feltűnő, hogy a tanyán tanító pedagógusok zömmel falun és városban, a falun tanítók pedig zömmel városban laknak. Nem kell különösebb képesség annak felismerésére, hogy az utazó, vagy ahogyan magukat nevezik a „kijáró” pedagógusok nem egyenlőképpen veszik ki részüket a közéleti szereplés kötelezettségéből, mert megy a vonat vagy az autóbusz. Az utazók közül sokan hivatalnokszerűen „leadják” óráikat, azután sietve ellátják az iskolán belüli társadalmi funkciójukat, és utaznak vissza a lakóhelyre. Sokan indokoltan (családanyák stb.), mások indok nélkül.

2. Beosztás, munkahely

II. kimutatás

	Óvónő	Tanító	Ált. isk. tanár	Középisk. tanár	Össz.	%
1. Beosztás						
a) beosztott	15	52	105	52	224	96,7
b) felügyelő	—	1	—	—	1	0,4
c) vezető h.	—	1	—	1	2	0,8
d) vezető	5	—	—	—	5	2,1
2. Munkahely						
a) egy munkahely	10	19	56	31	116	50,0
b) két munkahely	7	21	35	17	80	34,4
c) három munkahely	3	6	10	5	24	10,3
d) négy v. több munkh.	—	8	4	—	12	5,3
e) munkh. akar vált.	11	20	47	21	99	42,6

„Nyilvánvaló, hogy a beosztott—vezető arány elsősorban életkori sajátosságra vezethető vissza, a vezető beosztásúak csupán 4,2%-a is ezzel magyarázható. Világosan látszik, hogy a vizsgált fiatal értelmiségi csoport pályájának kezdetén áll, még csak most kezdi kialakítani saját egzisztenciáját, most alapozza karrierjét.” [5] Azért idéztük a fentieket, hogy nyomatékosabban mutathassunk arra a hibára, amelyet a pedagóguspályán a káderutánpótlás kérdésében elkövetünk. Az 5 óvónőn kívül sem tanító, sem tanár nincs vezető állásban, és csupán 1,2% a vezetőhelyettes, illetve felügyelő. Ha jogásznak, közigazdásznak, orvosnak, mérnöknek, agronómusnak, tudományos kutatónak, állami és pártapparátus vezetőnek az összértelmiségi fiatalok 4,2%-a megfelel, miért nem felel meg ennyi a pedagógusoknál? Igaz, hogy a főiskola és az egyetem elvégzése után csak a megfelelő több éves gyakorlat teszi alkalmassá a fiatalokat a vezetésre. Mégis számuknak és az ifjúságra oly jellemző lelkesedésnek és lendületnek megfelelő arányban kellene képviselőket kapni a vezetésben, hogy felnőhessen az új társadalmi helyzetnek, az új igényeknek és feladatoknak megfelelő vezető-nemzedék.

Megdöbbenő, hogy a kérdezettek 42,6%-a munkahelyet akar változtatni, sőt közülük többen el akarják hagyni a pályát. Ezzel kapcsolatban felvetődik a hivatás kérdése is. Kezdjük az egyetemi és főiskolai felvételeknél. Vajon azokat vesszük-e fel, akik a legalkalmasabbak a pedagógus pályára? A hivatástudat mérése meglehetősen esetleges, a szakmai alkalmasság vizsgálata rendkívül nehéz, a rátermettség

mérése szinte lehetetlen. Mire alapozhatunk tehát a felvételi vizsgán? A középiskolában szerzett ismeretek és a szaktárgyban pillanatnyilag nyújtott produkció, amellyel a felvételiző azonnali állásfoglalásra készíti a fennálló rendelkezések segítségével a felvételi bizottságot. Ennek ellenére megállapíthatjuk, hogy a jelentkezők és főleg a felvették többsége a pálya iránti érdeklődésből, egyesek a pálya iránti szeretetből kívánnak pedagógusok lenni. Olyanokkal is találkozunk, akik kényszerből jelentkeznek és nyerne felvételt. Ezek egy része a tanulmányi évek alatt megszereti és hivatásának vállalja a nevelést, mások ismét már ekkor elvesztik kedvüket, és már a pálya megkezdése előtt annak elhagyására készülnek. A fiatal pedagógusokkal történt beszélgetések során mégis kitűnt, hogy a hivatás gyakorlása közben alakult ki a választott hivatással szembeni elégedetlenség.

Az elégedetlenség okai között szerepel a munkakörülmények nem megfelelő volta és a bánásmód. 4 óvónőnek, 4 tanítónak, 8 általános iskolai tanárnak és 1 középiskolai tanárnak volt komoly összeütközése feletteseivel. Idézzük: „Nem veszik figyelembe, hogy magam is két gyermeket nevelek és ugyanúgy dolgozom, mint ők.” „Nem hallgatnak meg, csak a saját véleményük a fontos.” Vélemény a felügyeletről: „Sok esetben pedagógiaileg, pszichológiailag, módszertanilag felkészületlen egyének. Aki 20 évvel ezelőtti módszerekkel dolgozik, az ne felügyeljen 1970-ben a gyorsuló időben.” Néhányan községi vezetőkkel csaptak össze: „Igen! Községi vezetővel, helytelen ideológiai nézetei miatt.” „Igen! Okai: 1. többet dolgozom, mint kellene (törtetek), 2. nem tudok alkalmazkodni — csak szokásokhoz.”

2 óvónő, 12 tanító, 18 ált. iskolai- és 9 középiskolai tanár nem tartja megfelelőnek az iskolavezetést. Az előbbi idézetek mellett a következő indokokat találjuk: a vezetés merev; túlságosan fölényes, nyers, parancsoló a hangnem, egy-két meglátogatott óra alapján minősítenek; sok a formális intézkedés; a felügyelet csak bírál, de nem segít; nem veszik figyelembe a fiatalok véleményét; a tantestület nem igazi közösség stb.

A fiatalok munkájának értékelése külön probléma. Kimutatásunkból kitűnik, hogy a fiatalok 15%-nak három, négy, sőt több munkahelye is volt, s ez azt jelenti, hogy sokan 1—2 évenként vagy még gyakrabban változtatnak munkahelyet. A szerződésesek között nem egy olyan esetet ismerünk, hogy kényszerűségből egy év alatt 2—3 iskolánál tanított a pedagógus.

Ez a munkahely változtatás egyben akadály a fiatal pedagógusok minősítésének. Ismerünk néhányat akik 8—10 év óta működő pedagógusok, de még senki nem minősítette őket, mert az 1001/1965. Korm. sz. határozat értelmében a dolgozókat először a munkaviszony kezdete után három évvel kell minősíteni. A szerződésesek zöme sehol sem töltte egyfolytában három esztendő, s ezért senki sem minősíti őket. Egyik kérdésünkben arra kértünk választ, hogy milyen gondok sürgető, szorító problémák megoldását várja. Kitűnt, hogy a szerződéses nevelőknek egyetlen sürgősen megoldandó problémájuk van: a kinevezés. Íme egy idézet: „Az a szerződéses nevelő, aki lelkiismeretesen dolgozik dupla erőfeszítéssel, csak hogy munkáját elismerjék, méltányolják, s ezért kinevezést kapjon, előbb-utóbb kiborul, elfásul, elveszti munkakedvét, önbizalmát. Különösen akkor, ha egy tanítási évben 3—4 iskolánál kénytelen dolgozni.”

Nem a fentiek igazolására készült, de transzponálással ide is vonatkoztatható idézet: „Nem mérhető és összehasonlítható, de talán még jelentősebb a morális-pszichológiai kár. A hivatás előszobájában való hosszas vesztelés időszaka, amikor a fiatal értelmiségi szellemi képességeivel szemben csak kis igényeket támasztanak, olyan pszichológiai változásokat hoz létre az erkölcsi kopásnak kitett fiatal emberek

esetében, amelyek nem teszik alkalmassá őket arra, hogy a felesleges szellemi termékek felszámolásához és kontraszelekciós mechanizmus folyamatos megszüntetéséhez maguk is aktívan hozzájáruljanak.” [6]

A munkahelyi körülmények és a hivatástudat kiegészítéséhez még néhány adat: képesítésének megfelelő beosztásban a vizsgált fiatalok 82%-a dolgozik. 18% nem tartja megfelelőnek a beosztását, s ezek között van az a 20 középiskolai tanári képesítéssel rendelkező tanár, aki jelenleg általános iskolában tanít és 8 kollégiumi nevelőtanár, akik érthetően inkább tanítanak középiskolában. Az utazó tanárok közül is sokan a lakóhelyükhöz közelebb eső iskolába szeretnének kerülni. A szegedi járásban több mint 250 az utazó tanárok száma, ami a pedagógus létszámának a 25%-a. Az állást megváltoztatni kívánók másik nagy csoportja nincs megelégedve a munkahely atmoszférájával. A pályát elhagyni kívánók pedig az anyagiakra és az atmoszférára való hivatkozással indokolják lépésüket, illetve döntésüket. Megyénkben az 1968/69. tanévben 31, az 1969/70. tanévben 39 pedagógus hagyta el a pályát.

Mindent összevetve a kép nem rózsás, de még nem elkeserítő, viszont elkeserítővé válhat, ha nem változtatunk a tényeken. (A változtatásra vonatkozó javaslatainkat tanulmányunk végén ismertetjük.)

3. Anyagi helyzet és erkölcsi megbecsülés

III. kimutatás

	Az egy főre eső jövedelem	Óvónő	Tanító	Ált. isk. tanár	Középpisk. tanár	%	megyei össz. értelmiségi %
a)	800 Ft alatt	2	8	9	5	10,4	8,5
b)	800—1000 Ft	7	12	25	9	22,9	13,5
c)	1001—1500 Ft	6	19	41	18	36,2	41,5
d)	1501—2000 Ft	3	10	16	21	21,5	22,2
e)	2001 Ft felett	—	2	8	—	4,3	9,8
f)	Nem értékelhető	2	3	6	—	4,7	4,5

Táblázatunk utolsó rovatában megyénk 30 éven aluli diplomásainak jövedelme található %-ban kifejezve. [7] Megállapítható tehát, hogy az összes diplomás fiatal értelmiségit beleszámítva a fiatal pedagógusoknál a legalacsonyabb a jövedelem, de itt azt is figyelembe kell vennünk, hogy a kimutatott összes értelmiségi jövedelmének átlagát a népes pedagógus réteg eleve rontotta. Ez az aránytalanság a későbbiek során még jobban eltolódik a pedagógusok kárára. Nézzük, mit mond erről, aki nem pedagógus: „Itt elsősorban az egzisztenciális szempontból kedvezőbb helyzetben levő, a műszaki-gazdasági szférához tartozó értelmiségi kategóriákkal foglalkozom. Ez mondható átlagosan érvényesnek a kezdő értelmiségiekre. Közismert azonban a pedagógusok kedvezőtlen helyzete, akik nyugdíjas korukig sem tudják ledolgozni egyetemi éveikből származó hátrányukat a szakmunkásokkal szemben.” [8]

Az óvónők átlag fizetése 1134 Ft, a tanítóké 1232 Ft, az ált. isk. tanároké: 1275 Ft. Ez azt is jelenti, hogy a felsőoktatási intézményekből kikerülő fiatalok egy részénél kifejezetten életszínvonalcsökkenést eredményez az alacsony fizetés; elsősorban azoknál, akik kollégiumban, vagy szüleiknél laktak, hiszen a tanítási költségeket a szülők viselték, s a hallgatók e mellett a szociális juttatások különböző formáit is élvezték.

Pedagógus hiány lévén, van lehetőség túlórák vállalására. A fiatalok egy része — aki a családalapítás, lakás- és bútorszerzés vagy egyéb súlyos gondokkal küzd,

szívesen vállalja a túlórákat és heti 30—35 órában „tanít”. Tudjuk, mennyire nehéz és milyen szellemi megerőltetést, megfeszített idegmunkát jelent csupán a kötelező órák becsületes ellátása. Ha ezen elsődleges feladathoz hozzászámítjuk a járulékos kötelező feladatokat iskolán belül és iskolán kívül, szinte elviselhetetlenek érezzük. Ugyanakkor, amikor a fiatal pedagógus munkába álláskor elvégzi a pedagógus számára előírt állami és társadalmi feladatokat és megkülönböztetett erkölcsi követelmények előtt áll, lehetetlen úgy túlórákat vállalnia, hogy az ne menjen más munka rovására. Ezt a munkát mindennek lehet nevezni, csak éppen tanításnak, nevelésnek nem. Ezután már nincs ereje, nincs kedve, nincs ideje tanulni, művelődni, sem szórakozni. Így vezet az út törvényszerűen a rettegett elszürküléshez. Az egyik tanyán tanító fiatal pedagógus ezt írja: „Minden tíz pedagógus között kettő van, aki erre a pályára alkalmas. A pedagógusfizetés rendezése — véleményem szerint — lehetővé tenné, hogy több tehetséges ember kerülne katedrara alacsonyabb osztályokban is. Aki máshonnan kiharadtak, vagy gyengébb képességűek mennek tanítóképzőbe, pedagógiai főiskolára. Sajnos a köztudatban sem megbecsült foglalkozás a mienk. Pedig legelől lenne a helyünk.”

Igazat kell adnunk az előbbi idézet írójának, ha nem is a számszerűségnek, de az abból kicsengő aggodalomnak. Csongrád megyében kb. 33 000 gyermek és ifjú tanul, s ezeket 2300 pedagógus neveli, de képzés nélkül tanít 103, a nyugdíjkorhatárt elérők közül visszatartottak mintegy 30-at és 50 állás betöltetlen. (Ebben nem szerepelnek a szegedi adatok, mert ott más a helyzet.) Az 1970/71-es tanévre 106 állást hirdettek, ebből 10 állást lakással, és 57-et tudtak betölteni.

Sokszor hangoztatjuk és sok helyen elmondjuk, hogy támogatni kell a munkás, paraszt gyermekeket. Sokat írunk és értekezünk, vitázunk a hátrányos helyzetű tanulók megsegítéséről. Tettünk is egyet-mást ezen tanulók érdekében, de itt a tanyákon, a szétszórt- és kistelepüléseken vajmi keveset! Nos, e téren az egyik legégetőbb, halasztást nem tűrő segítő mód a legmostohább feltételek között tanító pedagógusok anyagi helyzetének jól megfontolt, alapos rendezése.

A fejlődés tendenciáit figyelemmel kísérve látnunk kell, hogy az iskola funkciója fokozatosan megváltozik. Az eddigi oktató iskola átalakul nevelő iskolává. A társadalom egyre több nevelési feladatot ruház az iskolára, s így a pedagógusok tevékenységi köre állandóan bővül. Hogyan tud e megnövekedett feladatoknak eleget tenni az anyagi gondokkal küszködő, magát tovább képezni nem bíró fiatal pedagógus, amikor a körül nem határolt iskolai és közművelődési feladatok rengetegében az állami hatóságok és a társadalmi szervek mindent követelhetnek tőle. Az elszürkülés veszélye mellett így jelentkezik egy másik károsodás a kiszolgáltatottság érzése, majd elhatalmasodása.

Az anyagi ellátottsággal és az erkölcsi megbecsüléssel kapcsolatos az előmeneteli perspektíva vizsgálata is. Közismert, hogy az óvónő, a tanító, a tanár működése befejezéséig kevés kivételtől eltekintve — óvónő, tanító, tanár marad, míg más értelmiségi művezető, főművezető, osztályvezető, mérnök, főmérnök, előadó, főelőadó, tanácsos, főtanácsos stb. címmel és ranggal együtt megfelelő anyagi előmenetelben is részesül. A hivatástudaton kívül mi ambicionálja a pedagógust, aki sokak véleménye szerint az élet perifériáján „csak gyermekekkel foglalkozik”. Tehát nincs megfelelő anyagi megbecsülés, és így nem is lehet kísérője a megfelelő erkölcsi értékelés sem. Milyen perspektívát lát maga előtt a pályakezdő pedagógus?! Nem csodálkozhatunk, hogy ilyen körülmények között a fiatal pedagógusok igen borúlátóan ítélik meg jövődjüket, és egyesek arra a következtetésre jutnak, hogy ha társadalmi megbecsülést és felemelkedést keresnek, azt más pályán kell keresniök,

mert a pedagógusi indulási esély „értelmiség alatti szint”, a felemelkedésnek semmiféle perspektívája nincs, tehát élete végéig marad az „értelmiség alatti szint”.

ZSILLE ZOLTÁN, akire már többször hivatkoztunk, írja többek között: „a gyárnak nincs szüksége ennyi diplomásra. Ha szüksége lenne, megbecsülné az itt dolgozókat. „Nálunk is ez a helyzet? Továbbá: „Sok példát tudnék felhozni, hogy rövid idő alatt hány kiváló képességű diplomás ment el.” Igen, mi is tudunk ilyenekről, s ha egy matematika szakos fiatal tanár elmegy egy számítástechnikai intézetbe, tudásának és végzettségének megfelelő állást vállal... ám legyen. De miért kell matematikus főiskolai végzettség a benzinkút kezelőjének, vagy földrajz—biológiai végzettség egy fatelep műszaki vezetőjének? Miért fizetnek többet annak, akinek egyetemi végzettséggel jeles tanári oklevele van, ha középiskolai technikus oklevéllel helyezkedik el? Nem luxus-e ezek szerint a főiskolai 4 év, az egyetemen hiába eltöltött 5 év? Megengedhetjük magunknak ezt a luxust? 1968/69. tanévben 31 fiatal pedagógus hagyta el a pályát, 1969/70. tanévben már 39. (Csongrád megyei adatok Szeged nélkül.)

4. Lakáshelyzet

IV. kimutatás

Lakás	Óvónő	Tanító	Ált. isk. tanár	Középisk. tanár	Ped. %	Összes értelm. %
a) családi ház	3	13	9	6	13,3	20,4
b) szövetk. lakás	3	1	10	1	6,4	9,2
c) öröklakás	—	3	4	2	3,8	6,0
d) főbérlet	3	8	10	5	11,2	16,7
e) társbérlet	—	—	7	—	3,0	2,9
f) szolg. lakás	4	13	13	3	14,2	24,6
g) albérlet	2	3	17	14	15,5	16,0
h) férőhely	—	—	3	—	1,3	—
i) szüleinél lakik	5	13	32	22	31,3	4,2

A fenti táblázat elemzése előtt hangsúlyozzuk, hogy az illetékesek különböző lakásakciókkal próbálják segíteni a pedagógusok lakáshelyzetét. A szolgálati lakások zömmel falun, illetve tanyán találhatóak. Helyesnek tartjuk azt a gyakorlatot, hogy a minisztérium minden évben keretösszeget ad falusi lakások vásárlására. Csongrád megye kerete évi 1 700 000 Ft. Ezenkívül a Gazdasági Bizottság vonatkozó határozata alapján 1965 óta lakásépítési kölcsönt kaphatnak a pedagógusok. Ennek összege egy-egy lakáshoz 140 000 Ft. Lakáskölcsön igényt 99 jelentettek be az 1970. évben, és 45-en kaptak, s ebből 24 városi pedagógus jutott kölcsönhöz. Sajnálatos — bár falun elsősorban a szakos-ellátottság javítását szolgálja mind a lakásvásárlás, mind a kedvezményes kölcsön (ha a pedagógus 15 évig helyben lakik, csupán 100 000 Ft-ot kell visszafizetnie, de azt is kamatmentesen) —, hogy Szegeden mint megyei jogú városban a pedagógusok egyik kedvezményt sem élvezhetik. Így kénytelenek sokkal nagyobb megterheléssel szövetkezeti-, vagy társasházépítési akcióban részt venni.

Az említett akciók egyelőre — sajnos nem oldják meg a pedagógusok lakás-gondjait, még kevésbé a fiatalokét. Ugyanis a kedvezményes akcióból az igény-jogosult pedagógusoknak csak bizonyos hányada részesül, ebből adódóan a fiatal pedagógusok még kisebb hányada juthat így lakáshoz.

A kimutatásból is kitűnik, hogy megyénkben a fiatal pedagógusok lakáshelyzete sokkal rosszabb, mint a többi fiatal értelmiségé, és rosszabb, mint az idősebb pedagógusoké. A probléma akutságát az bizonyítja, hogy a kezdő fizetésből a

fiatalok vagy semmit vagy csak minimális összeget tudnak megtakarítani; ebből adódóan, ha a szülők nem tudják őket anyagilag támogatni (az pedig közismert, hogy a pedagógus pályát választók szülei általában nem a legjobb módúak) talán évtizedig vagy kettőig kellene gyűjteni, hogy valamilyen lakáshoz legalább az induló összeget elő tudják teremteni. Legnehezebb a városokban albérletben lakó, falura kijáró nevelők helyzete. Ugyanis a magas albérleti díj, a kiutazás költségei egy részének a terhe egyes esetekben a fizetés felét fölemészti. Albérletben lakik a fiatal pedagógusok 15,5%-a, s az albérleti díj megyei átlaga: 466 Ft havonta. Az albérlet leginkább a magánosokat sújtja, mert egy szoba havi bérleti díja egy személy esetében sem sokkal, néha semmivel sem kevesebb, mint kettőében.

Anyagilag azoknak a helyzetük jobb, akik szüleiknél laknak vagy azoknak a házaspároknak (25 házaspár), akik valamelyik házastárs szüleinél laknak. Viszont zömüknél ez nem jelenti a lakáshelyzet végleges megoldását még akkor sem, ha a szülők lakása nagy, és a fiataloknak akár 2 szobát is juttatnak. Az itt a fő gond, hogy a fiatalok legtöbbje nem tud szüleivel huzamosabb ideig együtt lakni. Ellentétek jelentkeznek, mint pl. a szülők és a fiatalok között meglévő műveltségi szintkülönbség, világnézeti ellentétek, felfogásbeli különbségek, a korszerű és a konzervatív nevelési módszerek különbözősége, a modern életre való törekvés és a maradiság stb. A jelentkező ellentétek mind élesebb formákat öltenek, végülis szakításhoz vezetnek. Így a fiatalok néhány évi együttélés után, az említett és egyéb itt fel nem sorolt okok miatt inkább az albérletet választják. Sajnos, előfordult a szülők miatti válás is.

Tehát az albérlők, a társbérlők a férőhelyen és a szülőknél lakók lakásgondja megoldatlan. Ide sorolható a fiatalok 51,1%-a, s ez az arány megint csak rosszabb az összes fiatal értelmiséginél, akik közül a fiatalok 23,1%-ának a lakásgondja megoldatlan.

5. Képzettség, továbbképzés

A képzettségről azért beszélünk, mert az óvónők között találunk olyanokat, akik középiskolai óvónőképzőben végeztek, mások pedig a felsőfokú óvónőképző intézetekben szereztek oklevelet. Ez a megállapítás vonatkozik a tanítókra is. Az általános iskolai tanárok természetesen tanárképző főiskolát végeztek, de egy részük 3 szakon, (újabbán 2 szakon). Ide soroltuk azokat az egyetemei végzett tanárokat is — szám szerint 24-et —, akik ebben az időpontban általános iskolában tanítottak. A képzés nélkülieket is jelenlegi beosztásuknak megfelelő óvónő, tanító, tanár kategóriába soroltuk anélkül, hogy problémáikkal tovább foglalkoznánk, hiszen az önmagában is teljesen önálló tanulmányt jelentene. A középiskolai tanárok mind egyetemen szereztek oklevelet.

Az eredeti oklevél megszerzése óta további oklevelet szerzett 1 óvónő és 1 tanító az esti egyetemen, három tanító általános iskolai tanári oklevelet. Doktorált 1 általános iskolai-, és 3 középiskolai tanár. Jelenleg a felmérték 10%-a tanul oklevélszerző iskolai keretben. Tudományos munkának számítható kutató és irodalmi munkát a felmérték kb. 3%-a végez. Nem oklevélszerző politikai képzésben a felmérték 48%-a, míg szakmai továbbképzésben 67%-a részesül.

Ezen általános és számszerű adatok ismertetése után vizsgáljuk meg kissé közelebbről a politikai tájékozottságot. Ez véleményünk szerint jónak mondható. E megállapítást igazolja a folyóiratokra és napilapokra történő előfizetések száma, valamint azok olvasását igazoló jó politikai tájékozottság. Folyóiratokra 166, napilapokra

182 fő fizet elő. A munkahelyeken is megtalálhatók a napilapok és a folyóiratok. Azok, akik nem előfizetők, rendszerint szülőknél laknak, s ott a szülők az előfizetők.

A szakmai műveltségben való állandó gyarapodásnak a lehetőségét is biztosítva látjuk. Ezt egyrészt az államilag szervezett oktatás, továbbképzés, másrészt a vezetők, a felügyelet, a szakszervezet, a főhatóság által ösztönzött önképzés teszi lehetővé. Ez azonban legtöbbször csak lehetőség és — sajnos — egyesek nem élnek ezzel a lehetőséggel sem. Pl. 16-an bevallják, hogy egyáltalán nem olvasnak szakmai irodalmat. Nem megnyugtató az a tény sem, hogy a fiatalok 3%-a végez tudományos munkát, különösen, ha e munka írásbeli dokumentumait keressük, mert ezek inkább közlemények és cikkek. Erről a következőket írja egyik válaszadónk: „Tudományos munkára, továbbképzésre a pedagógusokra hárul pluszmunkák és a kényszerű fizetéskiegészítés miatt nem is gondolhatunk!”

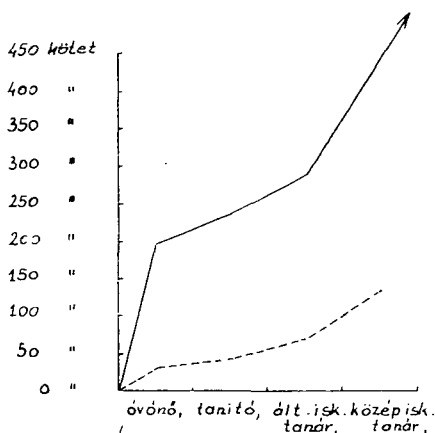
Tanulságosnak tűnik a folyóiratoknak a megrendelés számszerűségében való sorbaállítás. Íme: Erősen vezet a Köznevelés, ezt követi az Élet- és Tudomány, majd a Valóság. (Ez utóbbi kettő a TIT jó munkáját dicséri.) A további sorrend: Delta, Pedagógusok Lapja, A Természet Világa, Búvár, Rádió- és Televízió Újság stb.

6. Általános műveltség

Bár az általános műveltség dialektikus egységet alkot a politikai-szakmai műveltséggel, mégis szükségesnek látszik néhány e fiatal pedagógusokra jellemző, őket elsősorban dicsérő, helytel-közzel azonban elmarasztaló adat felsorolása, s néhány ezekhez fűződő megjegyzés. V. kimutatás.

V kimutatás

A fiatal pedagógusok könyvtárának és szakmai könyveik átlagos száma:

A folyamatos vonal a házikönyvtárak összes köteteinek a számát, míg a szaggatott vonal a szakmai könyvek számát mutatja. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy fiatal pedagógusaink szeretik a könyveket. Anyagilag is sokat áldoznak házikönyvtárak gyarapítására. Van e könyvtárak között egy 1 550 és egy 1 100 kötetes is, de a másik oldalon megtalálható a 40—50 kötetes, még diákkorban a főiskolán vagy az

egyetemen szerzett házikönyvtárnak sem nevezhető könyvmennyiség. A szakmai könyvek átlaga szintén dicsérendő képet mutat, de ennek az egyéni megoszlása 500 és 3 között van.

A könyvtári tagok száma: 151 fő. Nyilvánvaló, hogy fiatal pedagógusaink képtelenek minden könyvet megvásárolni, ezért könyvtári kölcsönzéshez folyamodnak.

Örvendetes tehát, hogy a fiatalok zömmel rendszeresen olvasnak. Feltett kérdésünk azonban 1 óvónő, 9 tanító, 22 általános-, és 12 középiskolai tanár azt a választ adta, hogy 1969-ben egyetlen kötetet sem olvasott, mert... „örülök, ha a szükséges szakmai könyvet el tudom olvasni”. Többen azt válaszolták, hogy olyan sokat olvastak, hogy a rendelkezésükre bocsátott 3 sor nem elegendő a felsoroláshoz, ezért inkább semmit sem felelnek.

Érdekes azt is megvizsgálunk, hogy mit olvasnak? A következő neveket találjuk: S. Lewis, T. Mann, Reymont, E. Hemingway, B. Shaw, H. Sienkiewicz, J. Steinbeck, F. Mauriac, J. Amado, L. Feuchtwanger, St. Zweig, Beauvoir, R. Gaudy, Franz Kafka, E. M. Remarque, M. A. Solohov, I. G. Ehrenburg, H. E. Bates, E. M. Knight, A. Dreiser, A. Moravia, I. Shaw, F. S. Fitzgerald, Fr. Dürrenmatt, N. Sz. Tyihonov, A. L. Huxley.

Találunk tehát az olvasottak között haladó, békeharcos, kommunista, polgári írókat, Nobel-díjasokat és másokat, mindenesetre a huszadik század nevezetes külföldi íróit. A magyarok közül is a huszadik század írói és közöttük is a mai irodalom a legolvasottabb. A magyar és a külföldi klasszikusok már jóval kisebb számban szerepelnek. A legolvasottabbak sorrendje a következőképpen alakult 1969-ben: Remarque, Hemingway, Németh László, Solohov, Szilvássy Lajos, Ehrenburg stb. Az egy évre rögzített olvasottságot az is megszbaja, hogy abban az időszakban milyen könyvek kaphatók, melyek jelentek meg, tehát maga a könyvkiadás is erősen befolyásolja az olvasottság minőségét.

Természetesnek találjuk, hogy színházba és moziba nem járnak annyian, mint ahányan olvasnak. Hiszen a könyv helybe jön, a színház és a mozi azonban csak a televízió közvetítésével, de erről később lesz szó. Színházba jár a megkérdezettek 73%-a, míg a mozit 84%-a látogatja rendszeresen. A rendszeresség alatt a helység-adta és nyújtotta lehetőségekre kell gondolni.

A hangverseny és a tárlatlátogatás egészen más képet mutat, mert hangversenyre pl. a megkérdezetteknek csupán 15%-a jut el, tárlatokat még ritkábban látogatnak, s ennek megfelelően a százalék is csökken. Mindenesetre vigasztalásul szolgálhat a következő idézet: „Hogy hányan jutnak el múzeumba és kiállításra, az a társadalmi fejlődési szint és a társadalmi körülmények következménye. Magyarországon a képzőművészet közönsége a fejlett, civilizált országokhoz hasonlóan ugyanúgy a lakosság 5%-a körül van, mint a komoly zenei közönségé.” [9] Aki tudja, hogy a két háború között mennyien jártak az említett rendezvényekre, az nem lehet elégedetlen. Aki azonban gyorsabban kíván haladni, sürgető jelleggel működjék közre, hogy falun és tanyán is változzék a helyzet.

Bizonyos megfontolások alapján itt a tartós fogyasztási cikkek felsorolásába vettük a rádiót és a televíziót is, nem azért, mert a kereskedelem a cikktípusok között tartja ezeket nyilván, hanem azért, mert nem csupán a műveltségnek, hanem a kulturált életmódnak is meghatározói a többi tartós fogyasztási cikkel egyetemben. E háztartási eszközök meglétének nagy fontosságot tulajdonítunk. A pedagógus hivatali munkájának egy részét otthon végzi. Otthon írja a vázlatot, otthon javítja a füzeteket, otthon készít szemléltetőeszközt stb.

Tartós fogyasztási cikkekből

A cikk megnevezése	20	54	105	53	%
	Óvónő	Tanító	Ált. isk. tanár	Középipisk. tanár	
a) rádióból	17	42	85	38	78,4
b) televízióból	13	39	67	22	60,7
c) mosógépből	13	36	56	26	56,4
d) porszívóból	9	31	50	24	49,1
e) centrifugából	5	23	42	18	37,9
f) hűtőszekrényből	9	18	33	14	31,9
g) lemezjátszóból	2	8	24	9	12,5
h) motorkerékpárból	2	14	22	2	16,8
i) személyautóból	2	9	12	5	12,0

A szülőknél lakók közül többen nem sorolnak fel tartós fogyasztási cikket. Ebből arra következtethetünk, hogy a szülők háztartási gépeit használják. Némely kérdőívben utalást találunk, hogy a szülőkkel közösen vásároltak ilyeneket. (Az egyik fiatal irónikusán megjegyezte, hogy minden háztartási gépet közösen vásároltak, s ha majd elköltöznék otthonról mindegyiket kettévágják.)

Arra is érdemes figyelni, hogy az albérlésben lakóknak alig van ilyen gépük, legtöbbször csak tranzistoros rádiójuk. Ennek kettős magyarázatát találjuk: Az egyik az, hogy a magas bérleti díj kifizetése után nem telik ilyenekre, a másik pedig az, hogy a bérbeadók elsősorban a villany, de a gázfogyasztás miatt csak korlátozottan engedélyezik e gépek használatát.

Persze a fiatal pedagógusok között is akad néhány, aki a kevés pénzt sem tudja beosztani, azaz a véleményünk szerinti értékrendet nem tartja be. Pl. van lemezjátszója, magnetofonja, de nincs mosógépe stb.

Tréfásan azt mondhatnánk, hogy a fiataloknál a szabad idő kérdése úgy jelentkezik, hogy nincs. Legalább is a legtöbbben erre a hiányra panaszkodnak. Arra a kérdésre, hogy mi a kedvenc szórakozása, hobbija, zömmel azt válaszolták, hogy volna kedvenc időtöltésük, de nincs rá idejük. Többen kedvenc időtöltésnek az otthoni elfoglaltságot: olvasást, nyelvtanulást, festést, barkácsolást, zenehallgatást, kézimunkázást stb-t — tartják. Fiatalokról van szó. Az ember azt hihetné, hogy sokan sportolnak. A sportolók száma igen kevés, mindössze 11%. Miért nem sportolnak? Mert nincs rá idő, nincs sportolási lehetőség, nincs kellő propaganda.

Célkitűzésünk az volt, hogy alaposabban és szélesebb körben — de semmi esetre sem a teljesség igényével — felmérjük a kezdő pedagógusok helyzetét és előmeneteli perspektíváit. Véleményünk szerint 2 területen sürgős a tennivaló: Segíteni kell a pedagógusok anyagi helyzetén és erkölcsi megbecsülésén.

Tehát annak a figyelembe vételével, hogy felsőbb hatóságaink kilátásba helyezték a pedagógusok anyagi helyzetének a rendezését, elengedhetetlennek tartjuk, hogy az illetékesek törődjenek többen és bánjanak emberségesebben a fiatal pedagógusokkal. Vonják be őket az alkotó munkaközösségekbe, a bemutató tanításokba, azok elemzésébe, részesítsék őket sokkal bátrabban jutalomban, rendkívüli feljebb sorolásban, és az arra érdemeseket tüntessék ki. Vonják be őket a falusi, városi, kerületi közéletbe. Csökkentsék a minimálisra a szerződésesek számát, addig azonban minden évben kapjanak a szerződésesek az igazgatójuktól és szakfelügyelőjüktől őszinte reális írásbeli véleményt a munkájukról, hogy 3 éves munkaviszony után minősíthetők legyenek. A lakások juttatásánál, a kölcsönök elosztásánál vegyék jobban figye-

lembe a fiatalok érdekeit. Az egyetemek, főiskolák, a tanító- és óvónőképzők építse- nek ki tartós kapcsolatot a náluk végzett fiatal pedagógusokkal, és a képzésben hasz- nosítsák sikereikből és kudarcaikból leszűrhető tanulságokat.

A megfelelő anyagi viszonyok között élő és erkölcsi megbecsülésnek örvendő pedagógustól többet követelhetünk. „Ha a termelésben, a technika fejlesztésében nem lehetünk meg más országok eredményei nélkül — már pedig nem lehetünk meg nélkülük —, akkor az oktatásban sem zárkozhatunk el a nemzetközi összehasonlí- tások és tapasztalatok hasznosítása elől. Nem lehetünk az oktatásban sem a világ- színvonal alatt, hiszen minden lépés, amivel elmaradunk az iskolában, sokszorosan bosszút áll a termelésben.” [10]

Nem, nem kívánunk elmaradni a világszínvonaltól. Azt kívánjuk, hogy a peda- gógus tényleg a gyermekekkel és az ifjúsággal foglalkozzék, de az élet perifériájából lépjen az élet „sűrűjébe”. Nekik is, „mint minden generációnak — nagy áldozato- kat kell vállalniuk az életben, nehéz posztokon kell állniuk, helytállniuk és kritikus helyzetekben a személyes érdekeket is háttérbe kell szorítaniuk a szocialista köz- érdekért. Mindezt csak azok képesek megtenni, akiknek egyéni élete elválaszthatatlan- ná válik a szocializmustól. A mi törekvésünk az, hogy a becsületes feladatteljesítés a szocialista demokráciának megfelelő közéleti aktivitással párosuljon, s ne közéleti érdekeltenséggel, önző passzivitással vagy szűk technicista látókerrel kapcsolódjék össze.

A mi eszményképünk az az embertípus, aki úgy végzi — lelkiismeretesen, oda- adóan — a maga munkáját, hogy közben a társadalom életének egésze is érdekli —, országa életét a szocialista világrendszerrel, a forradalmi világmozgalommal össze- függésben szemléli, akit a világ, az emberiség sorsa is személyében is érint.” [11]

Igen, a mi eszményképünk az a pedagógus, aki a tudomány népszerűsítésének ormain járhat.

JEGYZETEK

- [1] WALDMANN JÓZSEF A népművelés helye és szerepe az általánosiskolai tanárképzésben. SZTF Tud. Közl. 1969. 233—40.
- [2] WALDMANN JÓZSEF A közéleti személyiség nevelésének szükségessége és lehetőségei a tanárképző főiskolán. A Szegedi Tanárképző Főiskola 1970. március 24—25-én rendezett IV. Felsőoktatás- pedagógiai Tudományos Ülésszak anyaga. 193.
- [3] A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése. Az MSZMP Központi Bizottságának 1970. február 18—19-i ülése. A Központi Bizottság állásfoglalása ifjúságpolitikai kérdésekben. 87.
- [4] Uo.
- [5] VÁGVÖLGYI ANDRÁS Fiatal diplomások és a hivatással való azonosulás. Valóság, 1970/9.25.
- [6] ZSILLE ZOLTÁN A fiatal diplomások esélyei. Valóság, 1970/9. 39.
- [7] A Csongrád megyei KISZ Bizottság rendelkezésünkre bocsátott adatai.
- [8] ZSILLE i.m. 38.
- [9] VITÁNYI IVÁN A XX. sz. művészetének szociológiai problémái. Művészetszociológia. (MSZMP. esti egyetem esztétikai tanszék) 1969.
- [10] TÓTH LÁSZLÓ A szocialista iskolarendszer továbbfejlesztéséért. Népszabadság, 1970. dec. 13. 5.
- [11] A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése. Az MSZMP Központi Bizottságának 1970. február 618—19-i ülése. ACZÉL GYÖRGY előadói beszéde. 9.

МОЛОДЫЕ ПЕДАГОГИ В ОБЩЕСТВЕННОЙ ЖИЗНИ

Й. Вальдман—Й. Вечернеш

Авторы анализировали общественную жизнь 232 молодых (до 30 лет) педагогов Чон- градской области — воспитателей детского сада, преподавателей восьмилеток и средних школ — и в ходе исследования они взялись кроме раскрытия общих данных и раскрывать их положение в должности, рабочей атмосфере, продвижении, материальном и моральном признании, специальном и политическом образовании.

Выясняется, что молодые специалисты в просветительской работе как в школе так и вне её выделяются, заботятся о своём усовершенствовании, следовательно, выполняют те требования, которых ждёт от них общество. Несмотря на это, их материальное положение, предвидение, моральное признание не одинаковы со специалистами с подобным образованием, а ещё меньше с материальным обеспечением квалифицированных рабочих. Их положение хуже положения обоих слоёв. Это относится и к жилищному положению молодых педагогов.

При таких обстоятельствах не приходится удивляться, что профессия педагогов становится всё более женской, что 42,6% молодых педагогов намерен поменять место работы, а некоторые делают вывод, что общественное признание и материальное повышение нужно искать в другой профессии.

JUNGE PAEDAGOGEN IM ÖFFENTLICHEN LEBEN

von *J. Waldmann—J. Vecsernyés*

Die Autoren haben die gesellschaftliche Lage von 232 jungen Pädagogen — Kindergärtnerinnen, Grundschullehrern und Mittelschullehrern — unter 30 Jahren im Komitat Csongrád untersucht, und haben im Laufe der Forschung ausser einigen allgemeinen gewöhnlichen Daten die Erschliessung der Lage der Einteilung, der Zustände am Arbeitsplatz, des Avancements, der materiellen und moralischen Achtung, der beruflichen und politischen Geschultheit und der allgemeinen Bildung unternommen.

Es wird klar, dass diese jungen Pädagogen in der Verbreitung der Kultur sowohl in der Schule als auch ausser der Schule eine lobenswerte Arbeit verrichten, Sorge für die Zunahme ihrer eigenen Bildung tragen; erfüllen also die Aufgaben, die von ihnen die Gesellschaft erwartet. Trotzdem ist weder ihre materielle Lage, ihr Avancement, noch ihre moralische Achtung mit denen, die eine ähnliche Schulausbildung haben, gleich, geschweige denn die materielle Versorgung der Facharbeiter. Ihre Lage ist schlechter als die der beiden anderen Schichten. Diese Feststellung ist auch für die Wohnungslage der Pädagogen gültig.

Unter solchen Umständen darf man nicht wundernehmen, wenn der Pädagogenberuf über die Massen effeminiert wird, wenn 42,6% der jungen Pädagogen einen Arbeitsplatzwechsel erwünscht, wenn einige von ihnen die Schlussfolgerung ziehen: wenn sie für sich gesellschaftliche Achtung und materiellen Aufstieg verlangen, so müssen sie diese in einem anderen Beruf suchen.